

... és nemcsak

Előadásomban egy, a romániai magyar nyelvváltozatban román nyelvi kontaktusjelenségnek tekinthető szerkezet szintaxisának kérdését igyekszem körüljárni. A román „și nu numai”-nak szó szerint megfelelő „...és nemcsak” hozzátoldó szerkezet a magyar sztenderdben is megjelenik ugyan, használata azonban az (1a-b)-ben szemléltetett típusokra korlátozódik:

- (1) a. Fontosnak tartjuk, hogy Bolyai Jánost, az embert közel hozzuk **a mai fiatalokhoz és nemcsak hozzájuk.** (RMSz, 2001., dec. 19.)
b. Fontosnak tartjuk, hogy Bolyai Jánost, az embert közel hozzuk **a mai fiatalokhoz és nemcsak a mai fiatalokhoz.**

Mindkét példában teljes főnévi csoportokat koordinálunk, (1a)-ban a koordináció második tagját névmásítva, (1b)-ben azonos alakban megismételve találjuk. Ez arra enged következtetni, hogy a (2)-ben szereplő, a romániai magyar nyelvváltozatban általánosan elfogadottnak tekinthető szerkezet csak annyiban különbözik a magyar sztenderdtől, hogy a mellérendelés második tagjából a főnévi csoport elliptálható, ahogy a megfelelő román nyelvi példában is:

- (2) Fontosnak tartjuk, hogy Bolyai Jánost, az embert közel hozzuk **a mai fiatalokhoz és nemcsak.**

Romániai sajtónyelvi, tehát igényes (regionális) köznyelvi szövegek tanúsága szerint számos olyan szerkezet van azonban, amiben az „...és nemcsak” használata más szintaktikai mintát követ (vö. (3a–l)): jelzős szerkezetben a DP-n belüli AP koordinálható, és hátraható N⁰ ellipszissel is számolnunk kell (vö. (3a) vs. (3b) – ez utóbbi a magyar sztenderdben is megtalálható); és a koordinált elem teljesen hiányozhat is (vö. (3c)); birtokos szerkezetben a birtok megismétlése nélkül van mód a koordinációra (vö. (3d)), azonban a névmási utalással szerkesztett mellérendelés agammatikus (hiperkorrekt?) birtokos szerkezetet eredményez (vö. (3e)); (3f–g) arra példa, hogy összetett szó előtagjának mellérendelése is lehetséges a pusztá hozzátoldó szerkezettel; (3h–i) pedig ugyanezt fókusz és kvantor esetében szemlélteti; nemcsak jelzői, hanem határozói módosító koordinálására is van mód (vö. (3j)), PP-n belüli DP mellett is találunk pusztá hozzátoldó szerkezetet (vö. (3k)), sőt VP is koordinálható ilyen módon (vö. (3l)).

- (3) a. Az esztendő végével együtt elérkezett a mérlegkészítés ideje is **a váradi (és nem csak váradi) sportegyesületek** számára. (Bihari Napló, 2002., dec. 11.)
b. ... most az indulás a fontos. Az, hogy végre **a téli, (és nemcsak a téli) esték** a gazdálkodók eligazításának, tájékoztatásának időszaka legyen. (RMSz, 1999., jan. 22.)
c. Az összefüggés **az erkölcsi – és nem csak – vétség** elkövetése és a Pantelimonban szervezett tüntetés között azonban, ha áttételesen is, de nyilvánvaló. (Erdélyi Napló, 1998., 12. sz.)
d. Előbbiek mindössze töredékét jelentik az elhangzott értekezéseknek, valójában a tusnádi kínálat rendkívüli gazdagságával méltán keltheti fel **a nagyvilág szakembereinek – és nem csak – figyelmét.** (Erdélyi Napló, 1998., 16. sz.)
e. **A résztvevők (és nem csak ők) soraiból** kerülnek majd ki az egyesület későbbi tagjai (Szabadság, 1999., ápr. 3.)
f. akkor lenne a városnak olyan **labdarúgó- (és nem csak) csapata**, melynek nem kellene a III. osztály rémétől rettegnie. (Népújság, 2000., május 12.)
g. A **magas adrenalin-(és nem csak)szintű** rendbontók a rendőrtől sem riadtak vissza, őt is megfenyegették. (RMSz, 1999., márc. 25.)
h. **Fiatalok, és nem csak**, foglalták el az ülőhelyeket, sőt a kakasülön is az álló-, illetve a színpad előtt a földön a helyeket, egyszóval mozdulni sem lehetett a tömegtől (Népújság, 1999, nov. 22.)
i. Szerintem ennek **minden magyar embernek (és nem csak)** kell örvendenie (Népújság, 2001., febr. 7.)
j. **Az építkezésben (és nem csak) dolgozó** szakképzetlen munkások egy része azért nem ragaszkodik írásos szerződéshez, mert munkanélküli-segélyre vagy szociális segélyre jogosult. (Népújság, 2001., ápr. 26.)

k. Ama fönixmadár szelleme, amelyet Ézsaiás könyvéből kiválasztott igehirdetésében Bukowsky Cs. Miklós református lelkész oly szuggesztíven kibontott, jelképesen ott lebegett **Kovászna (és nem csak) fölött.** (RMSz, 2001., aug. 13)

l. A képbe tartozik az is, hogy **tanúja lehettem a volt ámv-k privatizálási folyamatának és nem csak,** hanem az egész átmeneti folyamatot követhettem, sőt átéltem. (Népújság, 2001., júl. 3.)

A sajátos szerkezetek egy részét vélhetően a kétértelműség elkerülésének szándéka szüli. Míg a román jobbra, a magyar balra bővülő nyelv, ennél fogva míg a román alaptag+módosító szerkezet után következő hozzátoldó szerkezet egyaránt vontakozhat az (alaptag+módosító) egészére, vagy csak a módosítóra, a magyarban a módosító+alaptag szerkezet után következő hozzátoldó szerkezet a (módosító+alaptag) egészére vonatkozik. Ha egyértelműen a módosítóra akarjuk vonatkoztatni, azt pl. a (3c)-ben példázott módon tehetjük meg. Csak az alaptagra vonatkoztatni a hozzátoldást csak a (4)-ben szemléltetett módon lehetséges.

- (4) **Ezer és ezer erdélyi magyar (és nem csak magyar)** kapott sokszor életmentő gyógykezelést ott, ahol mások csak az anyagi gyarapodásukat keresik. (Erdélyi Napló, 1999., 30. sz.)

Előadásom arra kérdésre fókuszál, hogy a fentiekhez hasonló példákat milyen (a sztenderd magyarétól eltérő) szintaxis engedélyezi.